

Aluehallintovirasto
Regionförvaltningsverket
Regional State Administrative Agency

Ordnande av grundläggande utbildning för placerade barn

Korsholm 13.4.2016

Thomas Sundell

Jurist

Regionförvaltningsverkens svenska enhet för bildningsväsendet

Förkortningar

- GrUL Lagen om grundläggande utbildning
- BSL Barnskyddslagen
- EoSVL Lagen om elev- och studerandevård
- FörvL Förvaltningslagen
- OffL Lagen om offentlighet i myndigheternas verksamhet

Skyldighet att ordna utbildning

- Enligt 16 § 1 mom i Finlands grundlag har var och en rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning
 - Grundläggande utbildning är således en grundrättighet och barn har subjektiv rätt till den
- GrUL 4 § 1 mom: "**Kommunen** är skyldig att för barn i läropliktsåldern **som bor på kommunens område** ordna grundläggande utbildning samt förskoleundervisning året innan läroplikten uppkommer"
 - När bor någon på kommunens område?

Begreppet boende

- Enligt 2 § 1 mom i lagen om hemkommun är huvudregeln att hemkommunen är den kommun där någon bor
- Enligt 2 punkten i 3 § i lagen om hemkommun ändras inte hemkommunen om en person bor i en annan kommun huvudsakligen på grund av vård i familjevård eller institutionsvård, eller boende med boendeservice (*tillfällig bostad*)
- Enligt 7 § 3 mom i lagen om hemkommun ska en anmälan göras till magistraten om den tillfälliga bostaden om boendet varar i mer än tre månader

Begreppet boende

- Eftersom grundläggande utbildning är en subjektiv rättighet är inte skyldigheten att ordna den nödvändigtvis knuten till uppgifterna i befolkningsdatasystemet, utan det faktiska boendet avgör
 - Motsvarande princip gäller till exempel då ett barn enligt befolkningsdatasystemet bor med den ena vårdnadshavaren men *de facto* bor med den andra – rätten till grundläggande utbildning måste tryggas oberoende av vårdnadshavarnas inbördes meningsskiljaktigheter

Sätten att ordna undervisning

- Enligt GrUL 6 § 2 mom ska kommunen anvisa eleven en närskola eller annan lämplig plats, där undervisning sker på elevens språk (svenska eller finska)
- I praktiken är alternativen följande:
 - Eleven går i vanlig skola (även i annan kommun)
 - Kommunen köper tjänster av en annan aktör **som har tillstånd att ordna undervisning**
 - Undervisning ordnas på ”annan lämplig plats” så att en av kommunen anställd lärare undervisar
- ”Hemskola” existerar inte som begrepp

Hemundervisning

- Hemundervisning innebär att GrUL inte tillämpas, utan den läropliktiga får sin undervisning på annat sätt
- Enligt GrUL 26 § 3 mom ska kommunen övervaka den läropliktigas framsteg, men desto närmare bestämmelser om övervakningen finns inte
- Det går inte att anvisa en elev till hemundervisning, utan hemundervisning sker alltid på vårdnadshavarnas eller någon annan laglig företrädares initiativ
 - Enligt BSL 45 § ska barnets intresse beaktas

Hemundervisning

- I hemundervisning ska allmän lärokurs enligt grunderna för läroplanen följas
 - Det är inte möjligt att individualisera lärokursen, och bestämmelserna om pedagogiskt stöd tillämpas inte
- Den som är i hemundervisning är inte inskriven i någon skola och får inget avgångsbetyg – om den läropliktiga vill ha ett avgångsbetyg måste den grundläggande utbildningens lärokurs tenteras vid en särskild examen
- Eleven har inte rätt till avgiftsfria förmåner som måltider, transporter, läromedel, elevvård osv.

Undervisningens innehåll

- GrUL 30 § 1 mom: ”Den som deltar i utbildning har under arbetsdagarna rätt att få undervisning enligt läroplanen, elevhandledning och tillräckligt stöd för inläring och skolgång genast när behov uppstår”
- Utgångspunkten är att alla elever får undervisning i samma mån
- Om undervisning som ordnas på annan lämplig plats kan ha samma innehåll som den allmänna undervisningen i en skola räcker det med ett beslut enligt GrUL 6 § 2 mom

Avvikande undervisningslösningar

- Om undervisning ordnas så att man avviker från förordningen om timfördelning krävs antingen:
 - ett förvaltningsbeslut enligt GrUL 17 § om särskilt stöd, vilket förutsätter behov av specialundervisning
 - ett förvaltningsbeslut enligt GrUL 18 § om särskilda undervisningsarrangemang (av skäl som har samband med elevens hälsotillstånd)
- De praktiska lösningarna finns inte uttömmande definierade någonstans
- Det går att söka ändring i båda besluten, och båda besluten förutsätter hörande

Beslutanderätt i elevärenden

- Ansvaret för att ordna undervisning ligger alltid i första hand hos boendekommunen – eleverna är dess ”egna”
- Det är alltid boendekommunen som fattar beslut om skolplats – beslutanderätten kan inte delegeras till en annan kommun eller någon utomstående part
- Barnskyddet i hemkommunen kan bestämma var barnet ska placeras men inte var det ska gå i skola
- Övriga beslut enligt GrUL hör till utbildningsanordnaren (som dock oftast är boendekommunen)

Beslutanderätt gällande särskilt stöd

- Normalt är det utbildningsanordnaren som fattar beslut om särskilt stöd
 - Om utbildningsanordnaren inte är en kommun och inte ordnar särskilt stöd, kan kommunen enligt GrUL 17 § 5 mom fatta beslutet på utbildningsanordnarens begäran
- Ett beslut om särskilt stöd som har fattats av den tidigare utbildningsanordnaren binder inte den nya – i stället ska nödvändiga uppgifter överföras så att stödet kan fortsätta medan en ny pedagogisk bedömning/utredning görs

Begränsningar enligt BSL och undervisning

- Ett barn som är föremål för begränsning av rörelsefriheten enligt BSL 69 § eller för särskild omsorg enligt BSL 71 § kan inte nödvändigtvis ta sig till skolan
- Undervisning ska ordnas oberoende av begränsningar
- Om det är fråga om långvariga begränsningar kan det vara nödvändigt att ordna undervisning på anstalten, men några dagars frånvaro kan man rimligen räkna bara som frånvaro och vid behov ordna stödundervisning
- En partiell begränsning av rörelsefriheten så att barnet transporteras till och från skolan torde vara möjlig

Disciplinära åtgärder enligt GrUL på anstalt

- GrUL 29 § 3 mom: "[...] utbildningsanordnaren [ska] godkänna en ordningsstadga eller meddela andra ordningsbestämmelser som ska tillämpas i skolan **eller på någon annan plats** där undervisning ordnas"
- Disciplinära åtgärder enligt 35 a § och 36 § är i princip möjliga att använda också då undervisning ordnas på annan plats än i en skola, men en del av dem passar inte riktigt in i praktiken
 - Vid avstängning på viss tid måste man exempelvis ordna ersättande undervisning

Användning av makt- och tvångsmedel

- I både GrUL och BSL finns bestämmelser som ger rätt att använda tvångsmedel och i vissa fall förstärka dem med maktmedel
- Rätten att använda tvångsmedel är alltid förbehållen vissa personalgrupper
 - I GrUL är det rektor och lärare, i BSL föreståndaren för anstalten eller en person inom anstaltens vård- och fostringspersonal
- Vilken bestämmelse som tillämpas beror på vem som vidtar åtgärden och i vilket syfte

Ordnande av elevvård

- Elevvård ska ordnas för placerade elever på samma grunder som för andra
- Den kommun där skolan är belägen ansvarar enligt EoSVL 9 § för att ordna elevvårdstjänsterna
 - En privat eller statlig utbildningsanordnare kan också ordna kurators- och psykologtjänster i egen regi och på egen bekostnad eller med kommunens stöd – detta kräver tillstånd (psykolog) resp. anmälan (kurator)
- Utbildningsanordnaren ansvarar för genomförande av elevhälsoplanen

Finansieringssystemet

- Enligt 41 § 3 mom i lagen om statsandel för kommunal basservice tillämpas vid ordnande av grundläggande utbildning och förskoleundervisning för barn som placerats med stöd av BSL en sk. ”aiheuttamisperiaate”, dvs. att hemkommunen står för alla extrakostnader
 - Om barnet är i skolhem gäller en annan formel
- Om eleven vid utgången av året före det år som föregått finansåret har varit i grundläggande utbildning eller förskoleundervisning hos en annan utbildningsanordnare, ska hemkommunen enligt 37–38 § i statsandelslagen betala hemkommunsersättning

Finansieringssystemet

- Från den ersättning som hemkommunen ska betala avdras bland annat elevens andel av:
 - hemkommunsersättningar
 - ersättningar för påbyggnadsundervisning som betalas för finansåret
 - förhöjningar för undervisning av elever med förlängd läroplikt som betalas för finansåret
 - skolhemsförhöjning
- Om ovan nämnda poster täcker finansieringen finns det inget att fakturera

Finansieringssystemet

- Den kommun där skolan är belägen får enligt 41 a § i statsandelslagen fakturera hemkommunen för de kurators- och psykologtjänster som ordnats för eleven
- Det är inte möjligt att skilt fakturera för skolhälsovård
- Hemkommunen har enligt 44 § i statsandelslagen rätt att på begäran få elevers namn och personbeteckningar för att kontrollera hemkommunsersättningarna
- I fråga om ersättningar för elevhälsotjänster har hemkommunen rätt att få uppgifter om de tjänster som använts med stöd av 26 § 2 mom i offentlighetslagen

Företrädande av barnet

- Det är barnet som är part enligt FörvL 11 § i ärenden som gäller skolan, medan en vårdnadshavare eller annan laglig företrädare enligt FörvL 14 § för barnets talan
- Ett barn som har fyllt 15 år har parallell talerätt vid sidan av sin(a) vårdnadshavare eller annan laglig företrädare
 - I samband med förvaltningsbeslut ska då barnet höras och även separat delges beslutet, eftersom barnet självständigt kan söka ändring i det

Barnets rätt att bli hörd

- Enligt 12 art. i FN:s konvention om barnets rättigheter har ett barn som är kapabelt att forma en åsikt rätt att yttra den i alla ärenden som gäller barnet självt
 - Barnet ska ges möjlighet att bli hörd men inte tvingas yttra sig
 - Barnets synpunkter ska beaktas i enlighet med barnets ålder och utvecklingsnivå
- Enligt 6 § 3 mom i Finlands grundlag ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva

Vårdnadshavare

- Vårdnadshavare är barnets (biologiska) föräldrar
 - En skilsmässa påverkar inte i sig vårdnaden, utan huvudregeln är gemensam vårdnad medan ensam vårdnad är undantaget
- I en konfliktsituation kan en domstol om det är förenligt med barnets bästa förordna att en av föräldrarna får ensam vårdnad
 - Domstolen kan då också förordna att den andra parten har rätt till information om barnet
- Uppgifterna kan även delas mellan vårdnadshavarna

Barnskydd och vårdnad

- En klientrelation inom barnskyddet och olika åtgärder i samband med den påverkar inte automatiskt vårdnaden eller möjligheten att avtala om vårdnaden
- En placering som stödåtgärd inom öppenvården påverkar inte heller vårdnaden, utan barnets talan förs av vårdnadshavarna
- Brådskande placering och omhändertagande innebär däremot att rätten att bestämma om barnets angelägenheter övergår till det organ som ansvarar för socialvården till den del det behövs för ändamålet

Barnskyddets beslutanderätt

- När ett barn har omhändertagits bestämmer det ansvariga organet enligt BSL 45 § 1 mom om barnets vistelseort samt vård, uppfostran och tillsyn, den övriga omsorgen om barnet samt om sådan undervisning och hälsovård som behövs för att förverkliga dessa
- En ansvarig socialarbetare utses (BSL 13 b §) som i praktiken utövar beslutanderätten och företräder barnet
- Enligt BSL 45 § 3 mom ska man sträva efter samarbete med barnet, föräldrarna och vårdnadshavarna

Vårdnadshavarens beslutanderätt

- Även om barnet är omhändertaget är det vårdnadshavaren som inom ramen för GrUL 13 § beslutar om barnets deltagande i undervisning i religion eller livsåskådningskunskap
- Enligt GrUL 6 § 3 mom kan inte barnet utan vårdnadshavarens samtycke hänvisas till undervisning där det iakttas en särskild metod som baserar sig på en viss världsåskådning eller pedagogisk princip
- Om inte en domstol har förordnat något annat är vårdnadshavaren fortfarande barnets intressebevakare och har hand om barnets ekonomiska angelägenheter

Vårdarnas roll

- Om barnet är placerat i familjevård är fosterföräldrarna inte barnets lagliga företrädare
 - Domstolen kan dock förordna att vårdnaden anförtros fosterföräldrarna **vid sidan av** vårdnadshavarna och samtidigt förordna om uppgiftsfördelningen
 - Av synnerligen vägande skäl kan fosterföräldrarna också ges vårdnaden **i stället för** vårdnadshavarna
- En anställd på en anstalt eller ett professionellt familjehem är inte heller barnets lagliga företrädare
- Socialarbetaren ska samarbeta med fosterföräldrarna eller en representant för platsen för vård utom hemmet

Samarbete i skolärenden

- I GrUL 3 § 3 mom föreskrivs om en generell skyldighet att ordna utbildningen i samarbete med hemmet – i fråga om placerade barn är det flera ”hem” som omfattas:
 - 1) ansvariga socialarbetaren, 2) vårdnadshavarna och
 - 3) fosterföräldrarna eller platsen för vård utom hemmet
- Fosterföräldrarna eller personalen på platsen för vård utom hemmet sköter vardagen, och därför är samarbete med skolan nödvändigt och förenligt med barnets bästa
- Samarbetet överlag och t.ex. användning av elektroniska skolförvaltningssystem bör regleras genom avtal
 - Möten kring klientplanen har stor betydelse

Samarbete i skolärenden: socialarbetaren

- Skolan ska primärt samarbeta med ansvariga organet eller socialarbetaren, som är barnets lagliga företrädare och som i sista hand ansvarar för barnet
 - Socialarbetaren är skyldig att ansöka om förmåner och tjänster som barnet behöver
 - Socialarbetaren ska höras inför förvaltningsbeslut som gäller barnet och delges beslutet
 - Socialarbetaren ska vid behov söka ändring i beslut

Samarbete i skolärenden: vårdnadshavarna

- Vårdnadshavarna har rätt att få information om skolgången och att framföra sin åsikt om ordnandet av undervisningen
 - Information ska ges på begäran samt på eget initiativ då ett ärende avgörs via förvaltningsbeslut, varvid vårdnadshavarna ska höras och delges beslutet
- Enligt OffL 11 § 2 mom kan man låta bli att lämna ut sekretessbelagda uppgifter till en part om det skulle strida mot ett synnerligen viktigt allmänt intresse, ett barns intresse eller ett annat synnerligen viktigt enskilt intresse – offentliga uppgifter måste dock lämnas ut

Fullmakt att föra talan

- Varken fosterföräldrar eller personalen på en plats för vård utom hemmet erkänns i lagen som lagliga företrädare, och därför reglerar inte lagen i vilka ärenden socialarbetaren kan ge fullmakt att föra barnets talan
- Skillnad mellan att 1) få information om barnet, 2) föra barnets talan och 3) fatta beslut om barnet
- Utgångspunkten bör vara att ärenden som avgörs genom förvaltningsbeslut sköts av socialarbetaren
- I princip kan det vara möjligt att i enskilda fall tillämpa FörvL 12 § om rätten att använda ombud

Meddelande om olovlig frånvaro

Meddelande om sjukdom eller olycksfall

Delgivning av handlingar som skolan
har upprättat gällande barnet

Meddelande om fostrande samtal och kvarsittning

Meddelande om mobbning eller andra
skadliga handlingar som har lett till åtgärder

Meddelande om säkringsåtgärder

Information om barnets skolframgång (inklusive
provresultat) och behov av pedagogiskt stöd

Hörande och delgivning
i samband med
beslutsfattande

Information om praktiska arrangemang
i samband med undervisningen

Kontakt i skolärenden

Fosterföräldrar /
representant för plats
för vård utom hemmet

Ansvarigt organ /
ansvarig socialarbetare

Självbestämmanderätt inom elevvården

- Alla individuellt inriktade insatser inom elevhälsan är frivilliga, såväl enskilda mottagningar hos elevhälsopersonalen som expertgrupper
- Eleven är den som i första hand ska samtycka, om hen med hänsyn till ålder och utvecklingsnivå kan förstå sakens betydelse – ett omhändertagande ändrar inte barnets ställning i detta avseende
- Enligt EoSVL 18 § 3 mom har inte vårdnadshavaren rätt att förbjuda att en elev tar del av elevhälsans tjänster

Självbestämmanderätt inom elevvården

- En minderårig får enligt EoSVL 18 § 2 mom förbjuda att sekretessbelagda uppgifter inom elevvården ges till en vårdnadshavare eller annan laglig företrädare om 1) det finns vägande skäl med tanke på sakens natur, 2) eleven är tillräckligt mogen och 3) det inte *klart* strider mot barnets intresse
 - Även om ansvariga socialarbetarens uppdrag uttryckligen är att veta barnets bästa är hens ställning samma som en vårdnadshavares
- Förbudsrätten gäller också expertgruppsmöten

Samarbete inom elevvården

- Den individuellt inriktade elevhälsan ska enligt EoSVL ordnas i samverkan med eleven och vårdnadshavarna – ansvariga socialarbetaren torde ändå ha en nyckelroll
- Fosterföräldrarna eller personal på en plats för vård utom hemmet kan involveras enligt överenskommelse – inom elevhälsan fattas inga beslut
 - Deltagande i expertgruppsmöten och utlämnande av sekretessbelagda uppgifter kräver dock skriftligt samtycke av eleven eller ansvariga socialarbetaren
- Vårdnadshavarnas roll är något oklar

Sekretess i skolan

■ Vad är sekretessbelagt i skolan?

- Vissa uppgifter som rör själva skolgången (OffL 24 § 1 mom 30 p)
 - Särskilda undervisningsarrangemang
 - Pedagogiskt stöd (?)
 - Provpredationer (men inte numeriska resultat) och verbala bedömningar av personliga egenskaper (men inte numeriska vitsord)
- Uppgifter om individuellt inriktade insatser inom elevhälsan (OffL 24 § 1 mom 30 p, EoSVL 22 §)
- Klient- och patientrelationer inom social- och hälsovården, hälsotillstånd, handikapp, hälsovård, rehabilitering (OffL 24 § 1 mom 25 p)
- Kontaktuppgifter, om det har begärts att de ska vara hemliga och det finns grundad anledning att misstänka att personens eller dennes familjs hälsa eller säkerhet kan komma att hotas (OffL 24 § 1 mom 31 p)
- Uppgifter om personliga förhållanden (OffL 24 § 1 mom 32 p, GrUL 40 § 1 mom)
- Uppgifter om ekonomisk ställning (OffL 24 § 1 mom 23 p, GrUL 40 § 1 mom)

Sekretess i skolan

- Allt som inte är sekretessbelagt är offentligt, t.ex:
 - Uppgifter om vilken skola eller klass en elev går i
 - Kontaktuppgifter (förutom om de begärts hemliga)
 - Numerisk bedömning, inklusive mellan- och avgångsbetyg
 - Uppgifter om disciplinära åtgärder och säkringsåtgärder (även om själva handlingarna kan innehålla sekretessbelagda uppgifter)
 - Uppgifter om faktiska händelser ("Kalle slog Pelle")
- Offentliga handlingar ska ges åt vem som helst, och målet är alltid åtminstone partiell offentlighet
- Sekretessbelagda handlingar får enligt OffL 26 § 1 mom lämnas till utomstående bara 1) om det i lagen särskilt har bestämts om en rätt att ge eller få uppgifter eller 2) med samtycke av den som skyddas av sekretessen

Utbyte av sekretessbelagda uppgifter

- Vårdnadshavarna och ansvariga organet/socialarbetaren har automatiskt en rätt att ta del av sekretessbelagda uppgifter om barnet
- Till fosterföräldrar och personalen på en plats för vård utom hemmet kan uppgifter ges med vårdnadshavarnas eller socialarbetarens (skriftliga) samtycke
- Skolan kan få sekretessbelagda uppgifter av fosterföräldrarna eller platsen för vård utom hemmet antingen 1) med samtycke av vårdnadshavarna eller ansvariga organet/socialarbetaren eller 2) med stöd av GrUL 41 § 4 mom, om uppgifterna är nödvändiga

Undantag till sekretessen

- Inom undervisningspersonalen kan uppgifter ges till **andra än utomstående** – tänk: need-to-know (OffL 22 § 2 mom)
- Mellan undervisnings- och elevhälsopersonalen kan uppgifter ges om de är 1) **nödvändiga** 2) **för att ändamålsenligt ordna undervisning** (GrUL 40 § 2 mom)
- Från undervisnings- och elevhälsopersonalen ska uppgifter ges till **kurator eller psykolog** om man bedömer att en studerande är i behov av hjälp (EoSVL 16 § 1 mom) – helst tillsammans med eleven, vårdnadshavarna ska informeras
- Inom elevhälsan kan de som jobbar kring samma studerande ge varandra uppgifter som är 1) **nödvändiga** 2) **för att individuellt inriktade insatser från elevhälsan ska kunna ordnas och genomföras** (EoSVL 23 § 2 mom)

Informationsgång mellan myndigheter

- Då en elev byter utbildningsanordnare är den tidigare utbildningsanordnaren
 - enligt GrUL 40 § 4 mom skyldig att ge den nya utbildningsanordnaren de uppgifter som är nödvändiga för att ordna undervisning
 - enligt EoSVL 23 § 3 mom skyldig att be om samtycke till överföring av uppgifter som behövs för kontinuiteten i de individuellt inriktade insatserna
- Det finns inte någon allmän definition av vad som kan anses nödvändigt

Informationsgång mellan myndigheter

- Enligt BSL 78 § ska socialväsendet i hemkommunen meddela socialväsendet i placeringskommunen om en brådskande placering – enligt vedertagen praxis tillämpas denna paragraf även i samband med andra placeringar
- Utbildningsanordnaren har med stöd av GrUL 41 § 4 mom rätt att oberoende av sekretessbestämmelserna av social- och hälsovården få uppgifter som är nödvändiga för att ordna undervisning